

Høringssvar NOU 2022:2 – Akademisk ytringsfrihet

Abelia er foreningen for kunnskaps- og teknologibedrifter i NHO. Vi organiserer 2.600 virksomheter med ca. 57.000 årsverk. Vår visjon er et digitalt og bærekraftig kunnskapssamfunn. Abelia har medlemmer innen blant annet IKT, rådgivning, utdanning, forskning og ideell sektor.

Vi viser til høringsbrev 22/ 1719 fra Kunnskapsdepartementet av 1. april 2022 og takker for muligheten for å kommentere på denne.

Abelia vil begynne med å rose utvalget for utarbeidelse av en betimelig og svært viktig rapport. Skal Norge i fremtiden posisjonere seg som et kunnskapssamfunn som klarer å utvikle ny kunnskap og teknologi vi kan dra nytte av i næringslivet, er Norge avhengig av et sterke utdannings- og forskningsmiljø som stimulerer til åpen og kritisk ytringskultur.

Akademisk ytringsfrihet er viktig kompetanse også i arbeidslivet

Kritisk tenkning og utfordring av det etablerte er prinsipper som er viktig for å utføre forskning og utdanning av høy kvalitet, og for fremtidige arbeidsgivere er evnen til å tenke kritisk en viktig egenskap når man skal rekruttere nyansatte.

Abelia lanserte tidligere i vår åtte anbefalinger til våre medlemmer om hva som kjennetegner en fremtidsrettet arbeidsgiver. Anbefalingene er forskningsbaserte, og jobbet frem i samarbeid med forskere og næringslivsrepresentanter på arbeidslivsfeltet. Én av anbefalingene fra ekspertgruppen er viktigheten av å skape et arbeidsmiljø preget av psykologisk trygghet. Forskning viser eksempelvis at i arbeid preget av høy kompleksitet der beslutninger må gjøres på begrenset informasjonsmengde er en trygg og åpen ytringskultur viktig for resultatene¹. Psykologisk trygghet i arbeidsforholdet bidrar til at ansatte har det bedre på jobb, og bidrar til økt effektivitet og produktivitet i arbeidsinnsatsen. Undersøkelsene vi har gjort viser at et viktig element i det å skape psykologisk trygghet på arbeidsplassen er å legge til rette for en god ytringskultur. Kompetanse på ytringskultur og kritisk tenkning bygger arbeidstaker gjerne opp gjennom studietiden, og Abelia mener derfor det er svært viktig at også studenter blir trent i kritisk tenkning, bidra inn i det offentlige ordskiftet og er vernet av bestemmelsene om akademisk ytringsfrihet på lik linje med faglig ansatte.

Innføring av formidlingsindikator i finansieringssystemet

Utvalget foreslår å innføre en formidlingsindikator i finansieringssystemet for universitets- og høyskolesektoren. Finansieringssystemet er i dag allerede svært omfattende, og vi er bekymret for at innføring av en ytterligere indikator i finansieringssystemet vil føre til mer byråkrati og administrative kostnader både for utdanningsinstitusjonene og den enkelte ansatte. Formidlingsaktiviteten bør anses som en primær oppgave av utdannings- og forskningsvirksomheten, som allerede stimuleres av finansieringssystemet.

¹

https://www.researchgate.net/publication/227375460_Speaking_Up_in_the_Operating_Room_How_Team_Leaders_Promote_Learning_in_Interdisciplinary_Action_Teams

Allmennformidling er allikevel noe som kommer alle til gode, slik at det bør jobbes strategisk med å øke formidlingsaktiviteten fra universitets- og høyskolesektoren, men vi mener dette best kan løses gjennom eksempelvis utviklingsavtalene og dialogmøtene mellom departementet og sektoren. Det sikrer mer fleksibilitet i systemet og kan lettere tilpasses utdanningsinstitusjonenes egenart.

Et helhetlig forskningssystem

Vi ser at mandatet er rettet inn mot vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler. Forståelse for hva akademisk ytringsfrihet er, hvorfor den er grunnleggende for samfunnets utvikling og hvordan den kan utøves, er imidlertid viktig for flere som NOU 2022:2 påpeker: Dette vil gjelde for studenter, ansatte i andre kategorier i universitets- og høyskolesektoren og deres eiere, og for ansatte i instituttsektor og helseforetak. Vi noterer at utvalgets vurderinger gjelder også andre aktører så langt det passer, men er ikke vurdert og tilpasset utover UH sektoren.

Geopolittikk og akademisk ytringsfrihet

Abelia forstår at Norge ønsker å begrense risikoen og øke sikkerheten for Norge og norske aktører. Kampen om tilgang til kunnskap og forskning er en del av den geopolitiske rivaliseringen og kappløpet om å omsette ny teknologi til militære kapasiteter. Dette kommer også til uttrykk ved at enkelte land målrettet forsøker å viske ut skillet mellom sivil og militær forskning og utvikling, for eksempel ved å gjøre sivil forskning og teknologiutvikling tilgjengelig for forsvarsindustrien. Dette i seg selv er ikke en negativ trend, der sivile aktører med god teknisk innsikt bidrar, men det krever mer innsikt i hvem man samarbeider med. Den geopolitiske utviklingen vil naturlig komme som en trussel på den akademiske ytringsfriheten. Det er derfor sentralt at Kunnskapsdepartementet og Utenriksdepartementet i felleskap ser på muligheter for å ivareta norsk utdanningens- og forskningens ytringsfrihet selv med strengere eksportkontrollregime for kunnskapsoverføring.

Vi ønsker å vise til våre innspill i forbindelse med høringen av forslaget til finansieringsutvalget og høringen av endringer i eksportkontrollforskriften som er relevant for også denne høringen.

Abelia takker for muligheten og stiller gjerne opp i dialogen om dette temaet videre.